

11.2.2011

Dnro 2820/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

YLEINEN EDUNVALVOJA VELKAANNUTTI PERUSTEETTA PÄÄMIESTÄÄN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 19.8.2010 saapuneessa kirjeessään edunvalvojansa menettelyä asioidensa hoitamisessa. Kantelijan mukaan yleisen edunvalvojan toiminta on johtanut hänen velkaantumiseensa entisestään. Kantelijan mukaan edunvalvoja haluaisi ottaa hänen nimissään lainan, jotta vuokrat (n. 4 000 euroa) saataisiin maksettua. Edelleen kantelija oli tyytymätön siihen, että edunvalvoja ei ollut hakenut hänelle toimeentulotukea. Koska edunvalvoja ei ollut hoitanut tehtäviään asianmukaisesti, kantelija vaati edunvalvojansa vapauttamista tehtävästään ja uuden edunvalvojan määräämistä.

---

3 RATKAISU

3.1 Päämiehen velkaantuminen

Totean ensinnäkin asiaa koskevasta sääntelystä, että holhustoimen tarkoituksena on holhustoimilain 1 §:n 1 momentin mukaan valvoa niiden henkilöiden etua ja oikeutta, jotka eivät vajaavaltaisuuden, sairauden, poissaolon tai muun syyn vuoksi voi itse pitää huolta taloudellisista asioistaan. Edunvalvojan on 37 §:n 1 momentin mukaan hoidettava päämiehensä omaisuutta sillä tavoin, että omaisuus ja sen tuotto voidaan käyttää päämiehen hyödyksi ja tyydyttämään hänen henkilökohtaisia tarpeitaan. Tässä tehtävässään edunvalvojan tulee tunnollisesti pitää huolta päämiehen oikeuksista ja edistää hänen parastaan. Vielä voidaan todeta, että lain 34 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella edunvalvoja ei ilman maistraatin lupaa saa ottaa muuta lainaa kuin valtion takaamaa opintolainaa.

Edunvalvontajärjestelmän tarkoituksena on siten päämiehen yksilöllisen edun turvaaminen tilanteessa, jossa hän ei itse ole kykenevä valvomaan omaa etuaan. Edunvalvojan puolestaan tulee toimia päämiehensä edun mukaisesti.

Käytettävissäni olleesta aineistosta voidaan päätellä, että päämiehen taloudelliseen tilanteeseen oli ratkaisevasti vaikuttanut se, että Nokian kaupunki oli vuonna 2009 muuttanut aiempaa vuosina 2006–2008 vallinnutta palveluasumista koskevaa maksukäytäntöään sillä seurauksella, että päämiehen maksettavaksi jäävä osuus oli lähes kaksinkertaistunut. Edunvalvoja ei toisaalta kuitenkaan ollut pienentänyt päämiehelle annettavien käyttövarojen määrää. Johtava yleinen edunvalvoja ja 3. yleinen edunvalvoja olivat hakeneet oikaisua kaupungin päätöksiin. Kaupungin perusturvalautakunta oli kui-

tenkin pysyttänyt viranhaltijapäätökset ja Hämeenlinnan hallinto-oikeus on sittemmin hylännyt edunvalvojan perusturvalautakunnan päätöksestä tekemän valituksen.

Edunvalvoja on selvityksessään kertonut päämiehen velkaantumisen syyksi sen, että hän oli odottanut hallinto-oikeudesta myönteistä päätöstä hoidon korvaamisesta. Päätös oli kuitenkin ollut kielteinen, ja lopputuloksena oli ollut päämiehen velkaantuminen. Päämiehen käyttövarojen leikkaaminen oli edunvalvojan mukaan ollut vaikeaa, eikä asiasta ollut päästy päämiehen kanssa sopimukseen. Edunvalvojan tarkoituksena oli ollut, että mikäli valitusta ei hallinto-oikeudessa olisi hyväksytty, maistraatista olisi haettu lupa pankkilainalle, jolla eräänntyneet maksut olisi maksettu pois. Edunvalvojan mukaan velan ei ollut osattu ajatella kasvavan nykyisiin mittasuhteisiin, koska asian käsittelyn ei ollut voitu kuvitella vievän hallinto-oikeudessa lähes puolitoista vuotta.

Totean, että kyse on nyt siitä, oliko edunvalvoja ollut oikeutettu odottamaan hallinto-oikeuden päätöstä hoidon korvaamisesta vai olisiko hänen tullut jo aiemmin ryhtyä toimenpiteisiin menojen sopeuttamiseksi tuloihin.

Maistraatin lausunnossa on yksityiskohtaisesti selostettu päämiehen taloudellista tilannetta ja todettu, että kantelijan kulutustasolla menot ovat viime ja kuluvana vuonna ylittäneet hänen tulonsa ja seurauksena on ollut velkaantuminen, mitä ei voida pitää kantelijan edun mukaisena. Tämän vuoksi kantelijan käyttövaroihin ja kulutustasoon on viimeistään tässä vaiheessa puututtava tuntuvasti menojen ja tulojen saamiseksi tasapainoon. Edelleen maistraatti on katsonut, että edunvalvojan toiminta ei voi perustua oletukselle, että päämiehen velkaantuessa maistraatti myöntää jälkikäteen luvan velan ottamiseen, koska muullakaan tavalla päämiehen asioita ei saada järjestyseen. Edunvalvoja on myös vastuussa siitä, minkä suuruiset käyttövarat hän antaa päämiehelleen. Johtopäätöksensä maistraatti on katsonut, että edunvalvojan olisi tullut toiminnassaan ottaa huomioon mahdollisuus, että valitusta ei hyväksytä, ja ryhtyä hyvissä ajoin sopeuttamaan päämiehen kulutustasoa tulojen mukaiseksi.

Maistraatti on nyttemmin 30.11.2010 tarkastanut vuoden 2009 tilin ja liittänyt myös siihen päämiehen velkaantumista koskevan huomautuksen ja antanut edunvalvojalle ohjauksen vastaisen varalle.

Totean, että velkaantuneen päämiehen taloudellisen tilanteen tasapainottaminen päämiehen perustoimeentulon turva ja hänelle lain mukaan jätettävät käyttövarat huomioon ottaen jättää sijaa edunvalvojan tarkoituksenmukaisuusharkinnalle. Päämiehen laskujen maksamatta jättämiselle on kuitenkin kyettävä esittämään päämiehen edun näkökulmasta hyväksyttävät perusteet. Nyt edunvalvoja ei ollut olosuhteiden muututtua ryhtynyt – muutoksenhakua lukuun ottamatta – päämiehensä taloudellisen tilanteen tasapainottamiseksi aktiivisiin toimenpiteisiin vaan oli lähinnä vain odottanut asian ratkaisemista hallinto-oikeudessa luottaen ilmeisesti valituksen menestymiseen, jolloin päämiehen tilanne olisi kohentunut sitä kautta. Siihen nähden, että edunvalvojan tehtävänä on nyt ollut päämiehensä taloudellisten asioiden hoitaminen, maksujen tietoista maksamatta jättämisestä tällä tavoin ja siten päämiehen velkaannuttamista ei kokonaisuutena arvioiden voida pitää päämiehen edun mukaisena.

Koska maistraatti on nyttemmin ottanut asiaan kantaa myös vuositilintarkastuksen yhteydessä ja liittänyt vuositiliin päämiehen velkaantumista koskevan muistutuksen ja ohjauksen vastaisen varalle, katson, että asia ei enää anna aiheutta enempään toimenpiteisiin kuin että saatan käsitykseni yleisen edunvalvojan menettelyn päämiehen edun vastaisuudesta hänen tietoonsa.

3.2

Toimeentulotuen hakeminen

Perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetystä oikeudesta sosiaaliturvaan ja holhoustoimilain 29 §:n 1 momentissa edunvalvojalle säädetystä oikeudesta edustaa päämiestään tämän taloudellisia asioita koskevista oikeustoimista seuraa osana päämiehen edun toteuttamisvelvoitetta, että edunvalvojan tulee hakea päämiehelleen kaikki ne sosiaaliset etuudet, joihin hän lain mukaan on oikeutettu. Tämä velvoite saa korostuneen merkityksen, koska edunvalvontaan määrittämisen taustalla on usein henkilön heikko taloudellinen tilanne ja kykenemättömyys hakea itselleen yhteiskunnan tarjoamaa perusturva.

Edellä todetusta seuraa, että edunvalvojalla tulee olla riittävät perusteet arviolleen, että toimeentulotukea ei myönnettäisi, jotta hän voisi jättää hakemuksen tekemättä loukkaamatta päämiehensä etua. Sosiaalitoimella on omat normistonsa toimeentulotukeen oikeuttavista menoista ja laskentakaavat toimeentulotuen määrittämiseksi. Todettakoon myös, että muun muassa Tampereen kaupungin internet-sivuilla on julkaistu erillinen toimeentulotukilaskuri, jonka avulla voidaan arvioida mahdollisuutta saada toimeentulotukea. Näitä välineitä apuna käyttäen myös edunvalvoja voi arvioida toimeentulotukihakemuksen menestymisen mahdollisuutta. Jos asian tällaisen selvittelyn kautta käy ilmeiseksi, että toimeentulotukea ei myönnettäisi, yleisen edunvalvojan ei mielestäni voida katsoa laiminlyövän velvollisuuksiaan, jos hän jättää hakemuksen tekemättä.

Maistraatin lausunnon mukaan kantelijan tulot ovat olleet siinä määrin korkeat, että perusteita toimeentulotuen saamiselle ei normaalitilanteessa ole. Käytettävissäni olleen aineiston perusteella katson, että asiassa ei tältä osin ilmennyt sellaista, johon minulla olisi perusteita puuttua.

3.3

Edunvalvojan vaihtaminen

Oikeusasiamies ei voi määrätä edunvalvojaa vaihdettavaksi eikä tehdä maistraatille tai kärjäoikeudelle asiaa koskevaa hakemusta tai ilmoitusta. Sen sijaan päämies itse tai maistraatti voivat ryhtyä asiassa toimenpiteisiin. Kantelijan halukkuus edunvalvojan vaihtamiseen on lausuntopyyntöni myötä tullut maistraatin tietoon ja maistraatti on lausuntonsa mukaan ryhtynyt selvittämään, onko kärjäoikeudelle tehtävälle hakemukselle perusteita ja kuka voisi toimia uutena edunvalvojana.

Edellä todetun johdosta kantelu ei tältä osin johda täällä enempään.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen Tampereenseudun oikeusaputoimiston 3. yleisen edunvalvojan menettelystä hänen tietoonsa lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Samalla lähetän päätökseni tiedoksi Tampereen maistraatille.